

De “zakelijke aansprakelijkheid” van de scheepseigenaar in het nieuwe scheepvaartwetboek

Frank Stevens

Inleiding.

- wat is "zakelijke aansprakelijkheid"?
- situatie vóór het Scheepvaartwetboek
- regeling in het Scheepvaartwetboek en de wijzigingswet van 16 juni 2021

1. Definitie.

- wat is "*zakelijke aansprakelijkheid*"?
(responsabilité réelle, aansprakelijkheid propter rem)
- eigenlijk geen duidelijk antwoord ...
  - aansprakelijkheid van de scheepseigenaar voor scheepsgerelateerde vorderingen waarvan de scheepseigenaar niet de initiële schuldenaar was
  - soms onbeperkt (volle vermogen scheepseigenaar), soms beperkt (waarde schip)

1. Definitie.

- concept bestaat reeds lang
  - zie o.m. Smeesters & Winkelmolens (+/- 1930)
  - Roland, Huybrechts, Roland (1976):
"Het beginsel van de zakelijke aansprakelijkheid van de scheepseigenaar wordt thans niet meer betwist ..."
- maar niet geheel onomstreden ...
  - ook tegenstanders
  - Cass. 7 maart 1958 (3 arresten):
*"Dat de enkele hoedanigheid van eigenaar van het schip **niet** volstaat om deze aansprakelijk te maken voor de door de bevrachter aangegane verbintenissen"*
- rechtstheoretische basis niet altijd even duidelijk

1. Definitie.

- twee "pistes" naar zakelijke aansprakelijkheid:
  - art. 46 ZW
    - hoofdzakelijk (cognossements)vervoer
    - scheepseigenaar persoonlijk aansprakelijk, volledig vermogen
  - beslagrecht
    - leveringen, herstellingen, ... aan het schip
    - scheepseigenaar (de facto) enkel aansprakelijk ten belope van de waarde van het schip

2. Situatie vóór BSW.

- aansprakelijkheid scheepseigenaar bij vervoer onder cognossement
  - via art. 46 ZW:

§ 1. Iedere scheepseigenaar is persoonlijk aansprakelijk voor zijn eigen handelingen, verzuimen of verbintenissen.

§ 2. De scheepseigenaar is burgerlijk aansprakelijk voor de handelingen van de kapitein en staat in voor de verbintenissen door deze aangegaan in het uitoefenen van zijn dienst.

§ 3. De scheepseigenaar is burgerlijk aansprakelijk voor de handelingen van de bemanning, van de loods en van andere als dusdanig werkzaam zijnde aangestelden, in het uitoefenen van hun respectieve dienst.

§ 4. (...) [Art. 18 WAO is van toepassing]

2. Situatie vóór BSW.

- art. 46 ZW:
  - scheepseigenaar is aansprakelijk voor wat hij zelf doet (*contractueel & OD*) (§ 1)
  - scheepseigenaar is aansprakelijk voor de verbintenissen die de kapitein aangaat in de uitoefening van zijn dienst (*contractueel*) (§ 2)
  - scheepseigenaar is aansprakelijk voor de handelingen van de kapitein, bemanning, loods, aangestelden, ... in de uitoefening van hun dienst (*OD*) (§ 2-3)

2. Situatie vóór BSW.

- ook indien de kapitein/bemanning niet door de scheepseigenaar werd aangesteld
...
- zeevervoer:
  - er moet een cognossement zijn (art. 59 ZW)
  - een cognossement wordt steeds geacht uitgegeven te zijn door de kapitein (ongeacht door wie/hoe het in realiteit werd opgemaakt)
  - scheepseigenaar staat in voor de verbintenissen aangaande door de kapitein (art. 46 § 2 ZW)
  - ergo, de scheepseigenaar is steeds (mede) aansprakelijk onder het cognossement
- uitzondering: kapiteinscogn. + expediteurs-/NVOCC/... cogn

2. Situatie vóór BSW.

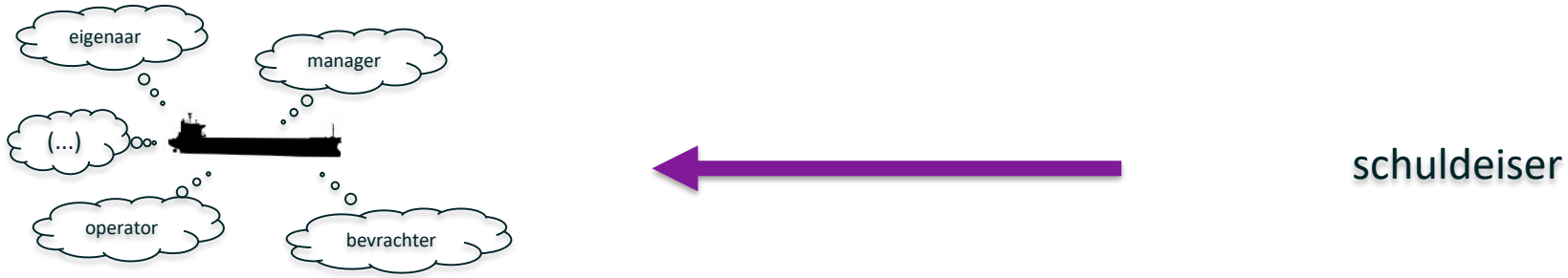
- aansprakelijkheid scheepseigenaar voor werken/leveringen aan het schip
  - via het beslagrecht
- Beslagconventie 1952 / art. 1467 - 1480 Ger.W.
- maritieme vordering vereist,
- maar de debiteur van die vordering hoeft niet de scheepseigenaar te zijn (Omala arrest, Cass. 10 mei 1976)
- bewarend beslag is een voorlopige maatregel ...
- Beslagconventie creëert uitdrukkelijk geen nieuwe/bijkomende rechten ...

2. Situatie vóór BSW.

- hoe verder na het bewarend beslag?
  - praktijk:
    - scheepseigenaar die zijn schip wil vrij krijgen moet een garantie stellen die voldoening van **de vordering** garandeert
    - als vordering ten gronde wordt toegewezen en debiteur betaalt niet, wordt de garantie uitgewonnen en betaalt de facto de scheepseigenaar ...
  - (nog) niet uitgemaakt:
    - geen garantie, schip blijft liggen
    - kan schuldeiser, na veroordeling, het schip laten verkopen?

2. Situatie vóór BSW.

- twijfels door OWB zaken:

2. Situatie vóór BSW.

- conclusie:
  - zakelijke aansprakelijkheid wordt *de facto* erkend en toegepast
    - maar is in essentie een in de praktijk gecreëerd rechtsbeginsel, veeleer dan een wettelijke regeling
    - ratio: bescherming van de partijen die met 'het schip' te maken hebben, maar niet noodzakelijk weten wie welke rol vervult in de cluster 'scheepsbelangen' (eigenaar, manager, bevrachter, operator, manning agent, broker, ...)

3. BSW en wijzigingswet.

- Belgisch Scheepvaartwetboek
  - ingevoerd bij Wet 8 mei 2019
  - in werking 1 september 2020
- reeds gewijzigd:
  - Wet 18 juni 2020 tot wijziging van het Belgisch Scheepvaartwetboek wat de Belgische gezagsschepen betreft
  - Wet 16 juni 2021 tot wijziging van het Belgisch Scheepvaartwetboek

3. BSW en wijzigingswet.

- Wet 16 juni 2021 tot wijziging van het Belgisch Scheepvaartwetboek
  - invoering Boek 5 - Pleziervaart
  - een aantal publiekrechtelijke wijzigingen
- en een reeks privaatrechtelijke dwaasheden ...

3. BSW en wijzigingswet.

- *Art. 2.6.2.25. Recht op aflevering*
§ 1. (..) Indien meer dan één origineel werd uitgegeven, kan het vervoersdocument bepalen dat de houder alle originelen moet aanbieden.
- **MvT wijzigingswet**
Paragraaf 1 van artikel 2.6.2.25 is niet in lijn met de Rotterdam Rules. *Het is onmogelijk om alle vervoersdocumenten te verzamelen* en bijgevolg wordt deze paragraaf opgeheven.

3. BSW en wijzigingswet.

- art. 8:440 lid 1 BW

*De afzender - of, indien een cognossement is afgegeven, uitsluitend de in artikel 441 bedoelde houder daarvan en dan **alleen tegen afgifte van alle verhandelbare exemplaren van dit cognossement** - is bevoegd (...)*

- art. 20 (iv) UCP 600

*A bill of lading, however named, must appear to:
(...)*

*iv. be the sole original bill of lading or, if issued in more than one original, be **the full set** as indicated on the bill of lading.*

3. BSW en wijzigingswet.

- *Art. 2.2.5.35. Scheepsbestanddelen, sloopstoebehoren en vracht*
De op een schip, een schip in aanbouw of een schip in verbouwing gevestigde sloopshypotheek strekt zich uit tot :
1° de sloopbestanddelen;
2° behoudens afwijkend beding als bedoeld in artikel 2.2.4.8, het sloopstoebehoren en de vracht.
- MvT wijzigingswet (art. 18)
Doordat een ladingbelanghebbende geen voorrecht meer heeft op de waarde van het schip, is het ook niet meer dan logisch *dat een sloopshypotheek zich niet uitstrekt tot de lading.* (...)
“...en de vracht” wordt dus uit de tekst verwijderd.

3. BSW en wijzigingswet.

- *Art. 2.6.2.30 Vertraging*

§ 1. De vervoerder is aansprakelijk voor vertraging.

Vertraging ontstaat wanneer de goederen niet afgeleverd worden op de plaats van bestemming aangeduid in het vervoerdocument binnen de afgesproken tijd.

- **Art. 2.6.2.11 Begrippen**

In deze onderafdeling wordt verstaan onder :

(...)

3° "vertraging" : de overschrijding van de termijn overeengekomen voor aflevering van de goederen op de plaats van bestemming.

3. BSW en wijzigingswet.

- het vroegere art. 46 ZW
- Boek 2
  - Titel 3 - Reders
    - Hoofdstuk 1 - Algemene bepalingen
      - Afdeling 1. Scheepsmede-eigendom
      - Afdeling 2. Aansprakelijkheid van scheepseigenaars en reders
        - art. 2.3.1.19 - 2.3.1.27

3. BSW en wijzigingswet.

- de scheepseigenaar is aansprakelijk voor wat hij zelf doet (*contractueel & OD*) (art. 46 § 1)
- ongewijzigd:

- **Art. 2.3.1.21. Eigen daden**

De scheepseigenaar en de reder staan in voor de nakoming van de door henzelf aangegane verbintenissen en zijn aansprakelijk voor hun eigen onrechtmatige daden waardoor aan derden schade wordt berokkend.

NB. "reder": de persoon die het bezit van het schip heeft en het overwegende zeggenschap over het beheer, het gebruik en de exploitatie ervan (art. 2.1.1.2, 2° en 3°)

3. BSW en wijzigingswet.

- de scheepseigenaar is aansprakelijk voor de handelingen van de kapitein, bemanning, loods, aangestelden, ... in de uitoefening van hun dienst (*OD*) (art. 46 § 2-3)
- inhoudelijk ongewijzigd
- **Art. 2.3.1.24. Daden van aangestelden**
  - § 1. De scheepseigenaar is aansprakelijk voor :
    - 1° de in de uitoefening van hun scheepsdienst gestelde onrechtmatige daden van de in zijn dienst tewerkgestelde **bemanningsleden** waardoor aan derden schade wordt berokkend;
    - 2° ... andere, desgevallend slechts tijdelijke, aangestelden van de scheepseigenaar ...
  - § 2. ... verstrekkers van loods-, sleep- en vast- en losmaakdiensten ...

3. BSW en wijzigingswet.

- de scheepseigenaar is aansprakelijk voor:
  - de handelingen van de kapitein (*OD*)
  - de verbintenissen die de kapitein aangaat (*contractueel*)
- (*art. 46 § 2 ZW*)
- handelingen:
  - **Art. 2.3.1.23. Daden van de gezagvoerder**
De scheepseigenaar is aansprakelijk voor de door de gezagvoerder binnen de uitoefening van zijn taak gestelde onrechtmatige daden waardoor aan derden schade wordt berokkend.

3. BSW en wijzigingswet.

- verbintenissen:
  - **Art. 2.3.1.22. Verbindingen aangegaan door of voor de gezagvoerder**
    - § 1. *De scheepseigenaar staat in voor de verbintenissen :*
      - 1° *die door de kapitein zelf worden aangegaan binnen de uitoefening van zijn scheepsdienst, tenzij :*
        - (...)
      - 2° *die worden aangegaan door een andere persoon die uitdrukkelijk verklaart voor de kapitein te handelen, tenzij de scheepseigenaar bewijst dat :*
        - (...)
- gewijzigd door de Wet 16 juni 2021

3. BSW en wijzigingswet.

- **Art. 2.3.1.22. Verbintenissen aangegaan door of voor de gezagvoerder**

§ 1. De scheepseigenaar staat in voor ~~de verbintenissen~~ :

1° *de verbintenissen* die door de kapitein zelf worden aangegaan binnen de uitoefening van zijn scheepsdienst, tenzij :

(...)

2° ~~die worden aangegaan~~ *de cognossementen die worden uitgegeven* door een andere persoon die uitdrukkelijk verklaart voor de kapitein te handelen, tenzij de scheepseigenaar bewijst dat :

(...)

3. BSW en wijzigingswet.

- Quid vervoersverbintenissen?
  - vervoerovereenkomst aangegaan door de kapitein zelf
  - "cognossement" ⇒ vervoerdocument (vervoerovereenkomst) uitgegeven door iemand handelend voor de kapitein ("*for the Master*")
- moet de kapitein *aangesteld zijn* door de scheepseigenaar?
  - vroeger: nee
  - niet uitdrukkelijk bepaald in BSW
  - wellicht *niet* (vgl. Blauwboek 4, n° 4.316 p. 205)

3. BSW en wijzigingswet.

- document/overeenkomst door de vervoerder ("*for the Carrier*"), door expediteur, NVOCC, onbekende ("*as agents only*"), ...

↳ geen aansprakelijkheid scheepseigenaar meer

3. BSW en wijzigingswet.

- Wat betekent
  - door de kapitein *zelf*
  - *uitdrukkelijk* verklaren te handelen voor de kapitein
- oude art. 59 ZW (geïnterpreteerd als: ieder cognossement wordt geacht door de kapitein te zijn getekend) is afgeschaft
- in de plaats: regeling inzake bevrachting ...
  - art. 2.6.1.67 (tijdbevrachting):
De kapitein moet cognossementen en vrachtbrieven ondertekenen ...
  - art. 2.6.1.102 (reisbevrachting):
Cognossementen worden ondertekend door de kapitein ...

3. BSW en wijzigingswet.

- Ontsnappingsmogelijkheid:
  - vervoerovereenkomst / document door de kapitein zelf
  - scheepseigenaar toch niet aansprakelijk indien:
    - de kapitein uitdrukkelijk verklaart op te treden voor een andere partij
    - **en** tegelijkertijd de naam en de zetel van deze andere partij meedeelt
  - dwingend recht (art. 2.3.1.20)
  - ook hier: wat is "uitdrukkelijk verklaren"?

3. BSW en wijzigingswet.

- bewarend beslag is mogelijk voor ladingclaim (art. 2.2.6.1, 1°, e)

Art. 2.2.6.1. Begrippen

In deze onderafdeling wordt verstaan onder :

1° “zeevordering” : een aanspraak gemaakt op grond van één van de volgende oorzaken :

(...)

e) overeenkomsten betreffende goederenvervoer per schip onder een charterpartij, een cognossement of anderszins;

- bewarend beslag kan enkel omgezet worden in uitvoerend beslag (art. 2.2.6.27):
  - titel tegen scheepseigenaar
  - titel tegen andere persoon, op voorwaarde dat de vordering gewaarborgd wordt door een scheepszekerheidsrecht

3. BSW en wijzigingswet.

- scheepszekerheidsrechten omvatten:
  - vorderingen tot vergoeding van *verlies of beschadiging van lading* of bagage (art. 2.2.5.14, § 1, 3°, c)
- Conclusie vervoersverbintenissen:
  - (iets) strikter regime
  - betrokkenheid kapitein (of iemand namens hem) duidelijker aan te tonen
  - scheepseigenaar wordt *persoonlijk* aansprakelijk (niet beperkt tot waarde schip) i.g.v. "kapiteins-document"
  - vordering uitvoerbaar op schip i.g.v. ander document

3. BSW en wijzigingswet.

- Quid andere verbintenissen?
  - leveringen, werkzaamheden, ...
- initiële opzet BSW: zelfde regime als voor vervoerovereenkomsten
  - kapitein zelf
  - iemand anders namens de kapitein
- ingrijpende wijziging door Wet 16 juni 2021
  - scheepseigenaar enkel nog aansprakelijk indien de **kapitein zelf** de verbintenis aangegaan is

3. BSW en wijzigingswet.

- Ontsnappingsmogelijkheden:
  - kapitein verklaart uitdrukkelijk op te treden namens andere partij en deelt naam en zetel van deze partij mee (art. 2.3.1.22, § 1, 1°, a)
  - scheepseigenaar bewijst dat de kapitein onbevoegd was, en dat wederpartij deze onbevoegdheid kende of behoorde te kennen (art. 2.3.1.22, § 1, 1°, b)
    - zakelijke aansprakelijkheid is niet gebaseerd op mandaat
    - kapitein hoeft (wellicht) niet aangesteld te zijn door scheepseigenaar
    - hoe wordt 'bevoegdheid' kapitein dan bepaald?

3. BSW en wijzigingswet.

- beslagroute:
  - bewarend beslag - in principe - nog steeds mogelijk
  - art. 2.2.6.1, 1°
    - k) leveringen, waar ook, van goederen of materiaal aan een schip voor het beheer of het onderhoud ervan;*
    - l) bouw, herstelling of uitrusting van een schip of dokkosten;*
  - maar: uitvoerend beslag / omzetting bewarend - uitvoerend is enkel mogelijk bij:
    - titel tegen scheepseigenaar
    - titel tegen andere partij + zekerheidsrecht(art. 2.2.6.27)

3. BSW en wijzigingswet.

- leveringen, herstellingen, ... leveren *geen* zekerheidsrecht op
  - geen scheepsvoorrangsrecht (art. 2.2.5.11)
  - geen scheepsvoorrecht (art. 2.2.5.14)
- titel tegen een *andere partij* kan niet uitgevoerd worden op het schip
  - ↳ is bewarend beslag nog mogelijk?
  - ↳ zo ja, kan de scheepseigenaar zijn schip bevrijden door een garantie die *enkel* zijn *eigen* potentiële aansprakelijkheid dekt?

3. BSW en wijzigingswet.

- conclusie andere verbintenissen:
  - ingrijpende wijziging / inperking
  - schuldeisers (leveranciers, herstellere, ...) moeten ervoor zorgen:
    - opdracht, bestelling, ... getekend door de kapitein zelf
    - bij voorkeur met expliciete bevestiging dat hij bevoegd is de scheepseigenaar te verbinden
  - in dat geval: scheepseigenaar persoonlijk gehouden, met zijn ganse vermogen (o.a. het betrokken schip)

3. BSW en wijzigingswet.

- **Art. 2.3.1.22. Verbintenissen aangegaan door of voor de gezagvoerder**

§ 1. De scheepseigenaar staat in voor:

1° de verbintenissen die door de kapitein zelf ...

2° de cognossementen die worden uitgegeven door een andere persoon die uitdrukkelijk verklaart voor de kapitein ...

- **Art. 2.1.1.3. Opvarenden**

1° “gezagvoerder” : elke persoon aan wie het bevel over het zeeschip is toevertrouwd of die dit bevel feitelijk en rechtmatig voert;

2° “kapitein” : de gezagvoerder van een zeeschip, met uitzondering van een zeeschip bestemd of gewoonlijk gebruikt voor visserij of niet bedrijfs- of beroepsmatige pleziervaart